

Årsrapport 2008 Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner (IMER) (2005-2009)

Året 2008

Den viktigste forskningsstrategiske oppgaven har vært programmets/-styrets to omfattende innspill til prosessen rundt samordning/sammenslåing av forskning om velferd, arbeidsliv og migrasjon/integrering. Nye faglige aktiviteter av året er en rekrutteringssatsing i rettsvitenskap, fem nye forskernettverk og konkret arbeid rundt kunnskapsoversikter/temanotater, som alle er igangsatt og i arbeid. På kommunikasjons- og møteplassiden ble det avholdt et programseminar for IMER-tilknyttede forskere og andre, herunder et miniseminar om velferdsstat og migrasjon, programmet var sentral i Kontaktutvalgets konferanse om minoriteter og brukervedvirkning og man var medarrangør på et seminar for stipendiater innenfor de tre programmene Velferd, Arbeidsliv og IMER. Antall rapporterte publikasjoner og formidlingstiltak i prosjektenes regi har steget sammenliknet med 2007.

Programmets mål

Hovedmål

Et hovedmål for IMER-programmet 2005 – 2010 er å bidra til bedre underbygd kunnskap og bedre forståelse av hvilken gjennomgripende betydning internasjonal migrasjon og etnisk mangfold har i det norske samfunnet. De mange og store kunnskapsbehovene og samfunnsutfordringene på feltet skal møtes ved å støtte langsiktig forskning av høy kvalitet og ved ulike samarbeids- og nettverkstiltak på tvers. Forskningen skal – så langt mulig – være tverrfaglig, komparativ og internasjonalt orientert og oppfattes som relevant, nyttig og brukbar for beslutningsfattere, andre brukere og dem forskningen angår, jf. øvrige hovedmål om å styrke den bruker- og allmennrettete formidlingen av forskningsresultater og den vitenskapelige publiseringen fra IMER-forskningen.

Delmål

Programplanen spesifiserer en rekke delmål under hovedmålsettingen (for detaljer, programplanen)

Økonomi og prosjektomfang

Disponibelt budsjett i 2008: 18,2 millioner kroner

Forbruk i 2008: 12,2 millioner kroner

Programmets finansieringskilder i 2008: Kunnskapsdepartementet (1,7 mill NOK), Arbeids- og inkluderingsdepartementet (7,5 mill NOK)

Antall og type prosjekter i 2008: 10 forskerprosjekter á NOK 10,8 mill; 13 andre prosjekter (nettverk, seminarer, formidling) á NOK 1,2 mill

Vurdering av måloppnåelse og faglige utfordringer

IMER-programmet er i full drift; alle innvilgede forsknings- og nettverksprosjekter er igangsatt og i all hovedsak i gjenge etter planene. Det aller meste av programmets budsjett er bundet opp til konkrete prosjekter for årene framover. Programmet har en ambisjon om å være et nav og en drivkraft innenfor norsk migrasjonsforskning. Ut over finansiering av den forskningen som programbudsjettet har gitt mulighet for, har dette gitt seg utslag i støtte til nettverk og samarbeidstiltak i forskerregi og støtte til åpne konferanser, i tillegg til programseminarer i

egen regi. Dette anses for å være en god bruk av knappe midler og bidrar til et forskningsmessig fokus på de over- og gjennomgripende samfunnsendringene som den internasjonale migrasjonen medfører.

Både rekruttering og kjønnsperspektiver i IMER-forskningen har vært viktige for programstyret. Innenfor de ni nye forskningsprosjektene finansieres åtte dr.gradsstipendiater. Kjønnssdimensjonen er helt sentral i mange IMER-prosjekter, og kjønnsfordelingen blant prosjektledere og medarbeidere er tilfredsstillende. Dette er positivt.

For programstyret vil 2009 bli et avslutningsår – et år tidligere enn planlagt, i og med at IMER- og Arbeidslivsprogrammet slås sammen og Forskningsrådets satsinger på forskning om velferd, arbeid og migrasjon slås sammen i et større program Velferd, arbeid og migrasjon (VAM). En viktig oppgave blir å bidra konstruktivt inn i VAMs kommende strategiarbeid. Den internasjonale migrasjonen fører til gjennomgripende utfordringer og muligheter for det norske samfunnet og do. kunnskaps- og forskningsbehov. Disse behovene er ikke bare knyttet til forhold som også er relevant for velferd, arbeid og migrasjon/integrering, men også mer indirekte i forhold til sentrale skjæringspunkter mellom de tre områdene, som betydningen av kultur, religion, skole og oppvekst, dagligliv, lovverk og rettssystem og trans- og internasjonale forhold. Slike forskningstemaer er i for liten grad hittil blitt dekket av IMER-programmet selv eller av nærstående forskningssatsinger. Å få mer kunnskap både om problemstillinger som er felles for de tre store områdene, og utfordringer av mer IMER-spesifikk karakter, blir viktige framover.

Nøkkeltall, 2008

Antall prosjekter: 23, hvorav 8 nye i 2008 (7 mindre seminar- og nettverksprosjekter, 1 rekrutteringsprosjekt i rettsvitenskap)

Dr.gradsstipendiater: 6,2 årsverk, totalt 8 stipendiater hvorav 6 kvinner

Postdoktorstipendiater: 0

Kommentarer til tallene:

Programmet finansierer ni forskningsprosjekter. De øvrige 14 er mao. ulike mindre prosjekter knyttet til forskersamarbeid, nettverk og formidling. I forhold til forrige år ser man nå at stipendiatene er i nær full virksomhet. Annen utvikling er som ventet.

Resultatindikatorer, 2008

Avlagte doktorgrader: (antall totalt, herav antall kvinner):0

Vitenskapelige artikler med referee: 4

Vitenskapelige artikler uten referee: 6

Annen publisering/kommunikasjon:

Antall bøker (monogr. mv., red.): 3

Oppslag i massemedia: 44

Publiserte foredrag fra int.møter: 1

Brukerrettede formidlingstiltak: 18

Allmennrettede formidlingstiltak: 4

Andre rapporter, foredrag mv: 44

Kommentarer til tallene:

Det er en økning i omtrent alle kategorier formidling og publisering sammenholdt med 2007. Dette er i og for seg ikke uventet, 2007 var tidlig i de respektive prosjektperiodene. Alle tall for publisering etc. er muligens ikke like direkte knyttet opp mot det konkrete IMER-prosjektet, da dette for mange forskere inngår i større forskningsoppgaver og interesseområder, som slik gjensidig drar nytte av hverandre.

Viktigste aktiviteter i 2008

For programstyret var en hovedaktivitet i 2008 å diskutere sitt innspill og bidrag til samordningsprosessen av forskningsområdene velferd, arbeidsliv og migrasjon og en sammenslåing av de tre programmene på feltet. Det ble gitt både en generelle synspunkter på migrasjons- og integreringsforskningens plass i en samordnet forskningsinnsats og et høringssvar til Planutvalgets "Forskning og framtid: Et kunnskapsgrunnlag for forskning om velferd, arbeidsliv og migrasjon".

I programmet som sådan er det viktigste arbeidet selvsagt det som gjøres i forskningsprosjektene og i øvrige aktiviteter i regi av forskere og institusjoner utenfor Forskningsrådet.

Forskingsfaglige:

- Det sentrale forskningsstrategiske arbeidet i 2008 var knyttet til programstyrets to innspill til ovennevnte samordningsprosess vedr. samordning av forskningen på områdene velferd, arbeidsliv og migrasjon og sammenslåing av de tre programmene på feltet
  - Et generelt innspill om samordning og sammenslåing. Avgjørende for IMERs styre var at særegne IMER-problemstillinger, jf. ovenfor, kunne risikere i for liten grad å ville bli prioritert innenfor et nytt stort program med fokus på velferdsstat og arbeidslinje
  - Et høringssvar til Planutvalgets rapport høsten 2008, Her uttrykte programstyret en liknende avventende holdning, samt at migrasjons- og integreringsspørsmål var lite framme og at det som var ble segregert i et eget kapittel.
- Rekrutteringsstipend i rettsvitenskapelig IMER-forskning ble satt i gang. Sammen med dette ble vertsinstitusjonen (Juridisk fakultet, Univ. i Bergen) tildelt noe miljøstøtte.
- Seks nye forskernettverk for perioden 2008 -2009/10 ble igangsatt. Tre av disse er internasjonale, hvorav to skal støtte opp under den nystartede "organisasjonen" Nordic Migration Research.

Kommunikasjons- og formidlingstiltak:

- I oktober arrangerte programmet på ny programseminar for programmets tilknyttede forskere, styre og referansegruppe. Sistnevnte var nokså dårlig representert blant de totalt vel 50 deltakerne. Innlagt i seminaret var et miniseminar om velferdsstat og innvandring, hvor hovedinnleder var prof. Keith Banting fra Edmonton, Canada. Hans innledning ble kommentert av sentrale nordiske forskere på feltet og AID. Over ti AID-ansatte deltok på miniseminaret. Ut over dette sto forskerrollen og forskningsetikk – forholdet til informanter ikke minst – sentralt på seminaret.
- Programmet v/programkoordinator var sentral i arbeidet rundt KIMs (Kontaktuvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene) seminar *Minoriteter og forskning – økt brukermedvirkning* i september. Både programstyreleder og -koordinator var blant innlederne, det samme var en IMER-tilknyttet forsker. KIMs hovedinnleder deltar i IMERs referansegruppe.
- I 2008 fikk programmet endelig engasjert sentrale forskere til å lage kunnskapsoversikter og temanotater på utvalgte områder. Målgruppe er først og fremst

brukere og allmennhet, undervisning etc. To slike notater, om Arbeidsmigrasjon og om Flyktingers sosiale integrasjon, ble utgitt og offentliggjort i 2008, og avtaler om å lage to til ble inngått.

- På programmets nettsider legges ut jevnlig nyheter og annet stoff, bl.a. større artikler om/fra prosjektene via avtalen om artikkelproduksjon med KILDEN. Samlet gir sidene mye informasjon om programmets virke. Sidene ga også mye informasjon om og sikret åpenhet om prosessen rundt sammenslåingen av de tre programmene Velferd, Arbeidsliv og IMER

Driftsrelaterte aktiviteter:

- Programstyret hadde to ordinære møter på vårparten i 2008. I tillegg hadde styret man et lite møte i forbindelse med programseminaret i oktober.
- I januar arrangerte Velferdsprogrammet, i samarbeid med Arbeidslivs- og IMER-programmet, seminar for dr.gradsstipendiater i de tre programmene, med vekt på formidling og brukerdiallog, forskningsetikk osv. Over 30 stipendiater deltok, derav fem av IMER-programmets daværende sju stipendiater.
- I forbindelse med sammenslåingen av programmene IMER og Arbeidsliv og ny velferdsforskning til det nye programmet VAM 2009 – 2018, jf. ovenfor, vil IMER som et eget program bli avsluttet i løpet av 2009, vel et år før tiden. Det samme gjelder for programstyret. Igangværende prosjekter og andre forpliktelser vil selvsagt bli videreført – som del av VAM. Selv om all forskning ikke vil bli avsluttet i 2009, vil programstyret og adm. planlegge for visse avslutningsaktiviteter i 2009 – for eksempel åpen konferanse, evt. oppsummerende skriftlige arbeider e.l.

Høydepunkter og funn

Diskusjon av felles utfordringer

Flere aktiviteter i 2008 spiller opp mot programmet ambisjon om å være en viktig aktør og ha visse nettverksfunksjoner i migrasjons- og integreringsforskningen. Å samle forskere og brukere til felles diskusjoner rundt utfordringer knyttet til metode, forskerrolle og informantrelasjoner, slik som det ble gjort i programseminaret i oktober, er en viktig del av disse programoppgavene. Hvordan unngå at ”vi” studerer ”de andre”, brukermedvirkning, betaling av informanter og respondenter, maktrelasjoner, forskeren som aktivist, aktør og medmenneske/venn, var bl.a. sentrale spørsmål og stikkord i innledninger og diskusjoner. Dette ble også berørt i Kontaktutvalgets seminar om minoriteter i forskning, hvor IMER-programmet var medarrangør og bidro til den faglige delen. På bakgrunn av bl.a. erfaringer i et IMER-prosjekt ble det også en debatt i fagmiljøene om dette med informantbetaling, noe som reiser spørsmål både av metodisk/validitetsmessig og av forskningsetisk art.

Resultater fra prosjektene

Politikken som arena for integrasjon: Politisk deltagelse og representasjon av innvandrere i Norge

Et fokus i prosjektet er valgdeltagelse blant velgere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Valgdeltakelsen er lav, og går noe ned over tid – mens man kanskje heller skulle tro at deltagelsen heller ville øke med tiden. De foreløpige analysene peker på at denne utviklingen i noen grad kan forklares av at dette elektoratet stadig utvides av nyankomne innvandrere. De med kort botid har lavere valgdeltagelse enn de som har bodd i Norge mange år. Alle grupper av innvandrere får høyere valgdeltagelse over tid, så det er det stadige tilslaget av nye innvandrere som skaper bildet av lav deltagelse. Innvandrere i Norge har i gjennomsnitt lavere alder, lavere inntekt og lavere utdanning enn befolkningen ellers. Dette er alle egenskaper som henger sammen med valgdeltagelse og som, i tillegg til botid, bidrar til å forklare den lave valgdeltagelsen til innvandrerne.

Et annet fokus er politisk representasjon. Innvandrere med bakgrunn fra ikke-vestlige land er i hovedsak godt representert i norske kommunestyre. I et flertall av norske kommuner er innvandrerbefolkningen så lav at man ikke kan forvente noen reell representasjon fra denne gruppen. I de kommunene som har en innvandrerbefolkning på en viss størrelse, er denne befolkningen godt representert i kommunestyrene. Dette eksemplet på vellykket integrasjon av innvandrere i kommunepolitikken kan forklares, dels av at partiene slipper innvandrere til på listene, og at innvandrere er villige til å stille opp. Likevel er det et slående mønster at kandidater med innvandrerbakgrunn kommer godt ut av personvalgoppgjøret ved kommunevalgene. Disse kandidatene blir i stor grad valgt på grunn av personstemmegivning, og ikke på grunn av en sikker plassering på listene.

Transnasjonale nettverk, nasjonale demokratier. Politisk mobilisering og engasjement blant unge voksne med innvandrerbakgrunn

Også dette prosjektet er midt i arbeidet med datainnsamling og foreløpige analyser. Et av delprosjektene fokuserer på antirasistisk mobilisering og studerer den såkalte Obiora-saken. Obioras død førte til fremveksten av en sosial bevegelse som slåss for rettferdighet for Obiora. Denne konkrete tilnærmingen til en enkeltpersons skjebne gav mobiliseringen et bredt nedslagsfelt. Bevegelsen som vokste frem samlet ikke så mange av dem man kunne ha forventet å se i demonstrasjoner mot politiet. I stedet vokste det frem en heterogen kjerne av aktivister som jobbet inn mot sine miljøer. Intervjuer med flere sentrale aktivister viser at de individuelle analysene av hendelsen og de underliggende årsakene varierer. En analyse med fokus på de språklige ressursene som anvendes i aktivistenes analyser viser de ulike referanserammene som ligger til grunn for analysene, og dermed også for den enkeltes engasjement. Dette står i kontrast til mange tradisjonelle sosiale bevegelser, hvor en kollektivt delt analyse av problemet står sentralt. Slik det ser ut nå, var det det konkrete fokuset på rettferdighet for Obiora som førte til at det oppstod en så heterogen gruppe av deltakere. Intervjuene viser imidlertid også at det ligger noe mer til grunn for den enkeltes engasjement enn denne konkrete hendelsen. Særlig to referanserammer står sentralt i de enkeltes analyser av de underliggende problemene: Det er på den ene siden et klasse-perspektiv, og på den andre siden et rase-perspektiv – sosial eksklusjon på bakgrunn av hudfarge. Dette gjenspeiler seg i forklaringer som at det hele skjedde fordi Obiora var sosialklient og det skjedde fordi han var svart. Denne forskjellen i referanserammer sier også noe om sosial inklusjon og eksklusjon, om følt tilhørighet og om følt stigmatisering blant de involverte.